

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษานับเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดประการหนึ่ง สำหรับการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าและการแก้ไขปัญหา และการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ เพราะการศึกษาเป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์โดยตรงต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของประเทศให้เป็น ผู้รู้จักคิด รู้จักทำ รู้จักแก้ไขปัญหา ตลอดจนใช้ทรัพยากรวัตถุให้เกิดประโยชน์สูงสุดและสิ้นเปลืองน้อยที่สุด การที่ประเทศเจริญก้าวหน้าได้จำเป็นต้องมีทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ,2535) กล่าวได้ว่า การศึกษาเป็นเครื่องมือที่ช่วยส่งเสริมพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพ อันเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคมและการเมือง ซึ่งรัฐได้วางนโยบายในการสนับสนุนให้การศึกษาทุกระดับอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอุดมศึกษา

แผนการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2520 หมวด 3 ได้กำหนดไว้ว่าการศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นการศึกษาระดับหลังมัธยมศึกษาตอนปลาย มุ่งพัฒนาความเจริญงอกงามทางสติปัญญา และความคิดเพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ มุ่งสร้างสรรค์กำลังคนให้เป็นผู้มีจริยธรรม คุณธรรม มีความรู้ ความเข้าใจในศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอันมีคุณค่าแก่สังคม และประเทศชาติ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ,2520) สถาบันในระดับอุดมศึกษามีวัตถุประสงค์ คือ สอนวิชาการ และวิชาชีพเพื่อสนองความต้องการกำลังคนของสังคม วิจัยศึกษาค้นคว้าเพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ บริการวิชาการแก่สังคม ถ่ายทอดวัฒนธรรมและปลูกฝังความเป็นพลเมืองดี (วิจิตร ศรีสะอ้าน,2518)

ปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งซึ่งช่วยให้การจัดกระบวนการศึกษาในระดับอุดมศึกษาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาคนั้นขึ้นอยู่กับครู ทั้งนี้เพราะครูเป็นผู้ที่ถ่ายทอดความรู้ ในการพัฒนาบุคคลโดยรอบด้านให้มีความรู้ ความสามารถทางวิชาการและวิชาชีพขั้นสูง อันเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ดังที่ ก่อ สวัสดิทานิชย์และคณะ (2524) ได้กล่าวถึงความสำคัญของครูว่าเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ให้เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาการโดยรอบด้านแก่ผู้เรียน เป็นผู้ที่มีความรู้ ในระดับวิญญูชนพึงปฏิบัติได้ทั้งในแง่บุคลิกภาพทั่วไป ตลอดจนความสำคัญต่อศิษย์ และมีบทบาท

ต่อสังคม ดังนั้น คุณภาพของครูจะมีผลโดยตรงต่อคุณภาพของเยาวชนในการที่จะช่วยเสริมสร้างพัฒนาคุณภาพและคุณสมบัตินี้ดีแก่เยาวชนของชาติ

จากการรายงานของคณะกรรมการประสานงานการประเมินและพัฒนาหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสอนของอาจารย์ ภาควิชาในสถาบันอุดมศึกษาให้ความสำคัญกับการประเมินการเรียนการสอนคุณภาพบัณฑิต ไม่ถึงร้อยละ 10 และเมื่อแยกระหว่างสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้ความสำคัญ ในการประเมินการเรียนการสอนน้อยกว่าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ และสรุปได้ว่า สถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน มีการประเมินคุณภาพของการสอนของอาจารย์ทั้งในระดับคณะและภาควิชา แต่ไม่มีการวางนโยบายและแผนเป็นลายลักษณ์อักษร (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2526) และจากผลการศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทและสัมฤทธิ์ผลของสถาบันอุดมศึกษาของไทยในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ได้สรุปว่า คุณสมบัติของบัณฑิตทั่วไปอยู่ในเกณฑ์ดี แต่บัณฑิตเห็นว่าหลักสูตรมุ่งผลิตคนให้เป็นนักทฤษฎีมากกว่าปฏิบัติ สะท้อนให้เห็นว่าการเรียนการสอนวิชาต่างๆ ยังขาดความสมดุลระหว่างภาคทฤษฎีและปฏิบัติ (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2529) นอกจากนี้ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2530) ได้กล่าวสรุป ปัญหาการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่มีผลต่อการจัดการศึกษาว่า การศึกษาตามค่านิยมของสังคม ขาดแคลนบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถในสาขาเฉพาะวิชา ขาดแคลนหนังสือแบบเรียน ขาดแคลนอุปกรณ์การวิจัย ขาดความเข้าใจผู้เรียน

จากสภาพปัญหาดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่านอกจากหลักสูตรไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน มุ่งศึกษาตามค่านิยมของสังคม ยังขาดแคลนผู้ที่มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์การสอนระดับอุดมศึกษา ซึ่งกล่าวได้ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวผู้สอนนับว่ามีความสำคัญมากทั้งนี้ เพราะครูผู้สอนเป็นผู้ที่จัดการศึกษาให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

จากการรายงานการประชุมทางวิชาการเรื่อง การพัฒนาการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษาได้กล่าวสรุปว่า อุปสรรคในการพัฒนาการเรียนการสอนในปัจจุบันว่า อาจารย์ไม่พัฒนาตนเอง ไม่แสวงหาเทคนิคใหม่ๆ ไม่ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ขาดความรู้และเทคนิควิธีการวิจัยยึดถือ Autonomy ในวิชาที่สอนมากเกินไป รวมไปถึงมีภาระงานสอนและภาระงานด้านบริหาร บริการมากเกินไป และภาวะในเรื่องเศรษฐกิจทำให้ต้องแสวงหารายได้เพิ่มเติม โอกาสที่เตรียมการสอนจึงมีน้อย นักศึกษาขาดแรงจูงใจในการเรียนมุ่งปริญญาบัตรมากกว่าแสวงหาความรู้ สอบได้ในคณะที่ไม่ต้องการ รวมไปถึงสภาวะเศรษฐกิจของตัวนักศึกษา (ไพฑูริย์ สินลารัตน์, 2524) และจากรายงานการสัมมนาเรื่อง การสอนในระดับอุดมศึกษา ได้สรุปถึงปัญหาด้านการสอนของสถาบันอุดมศึกษาในส่วนของภาครัฐและเอกชนว่า อาจารย์ผู้สอนไม่ชอบหรือไม่ถนัดวิชาที่สอน

ขาดเทคนิคในการสอนและความรับผิดชอบในการเตรียมการสอน ความรอบรู้ทางด้านวิชาการ ประสบการณ์ในสาขาวิชาที่สอน ขวัญและกำลังใจในการทำงาน และขาดอุปกรณ์ในการเรียนการสอน (ทบวงมหาวิทยาลัย และสมาคมอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย,2531)

จากสภาพและปัญหา ดังกล่าวการจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา มีปัญหาที่เกี่ยวข้องหลายด้าน สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความมุ่งหมายที่จะศึกษาเกี่ยวกับอาจารย์ผู้สอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจารย์ผู้สอนในสถาบันราชภัฏ ทั้งนี้ประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์เป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะจะมีผลต่อคุณภาพของบัณฑิตที่สถาบันการศึกษาผลิตออกไปซึ่งจะมีผลกระทบต่อสังคมและประเทศชาติ (สำเร็จ บุญเรืองรัตน์,2527)

สถาบันราชภัฏเป็นสถาบันที่จัดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้การศึกษาวិชาการ และวิชาชีพชั้นสูง ทำการศึกษาวิจัยให้บริการทางวิชาการ แก่สังคม ปรับปรุงถ่ายทอดและพัฒนาเทคโนโลยี ทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ผลิตครูและส่งเสริมวิทยฐานะครู (สุธรรม ชาตะสิงห์,2538) จากวัตถุประสงค์ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าสถาบันราชภัฏมีบทบาทสำคัญประการหนึ่งคือ ให้การผลิตครู และพัฒนาครู ทั้งนี้เพราะครูเป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างยิ่งต่อการศึกษาของชาติ ดังที่ Contrel (1959) กล่าวว่า สถาบันการฝึกหัดครูเป็นสถาบันที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะเป็นแหล่งผลิตครู ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นกุญแจของกระบวนการจัดการศึกษาทั้งหมดของชาติ ถ้าครูที่ดีมีผลไปถึงการศึกษาที่ดีของเยาวชน ถ้าครูขาดสมรรถภาพก็มีผลทำให้เยาวชนไม่มีสมรรถภาพ

จากแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) ได้กล่าวถึงนโยบายด้านการผลิตและพัฒนาครูให้มีคุณภาพและปริมาณ ที่เหมาะสมสอดคล้องกับความจำเป็นในการใช้ครู (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ,2535) สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาการศาสนาและการวัฒนธรรมระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) ได้กล่าวว่า การพัฒนาคุณภาพของครู อาจารย์มุ่งเน้นให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรม มีความรับผิดชอบ รวมทั้งให้ครูอาจารย์มีความสำนึกในวิชาชีพครู สามารถถ่ายทอดความรู้ในลักษณะของการสอนเชิงวิเคราะห์ ให้รู้จักคิดเป็นทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น (กระทรวงศึกษาธิการ,2535) จากแนวนโยบายดังกล่าว จะพบว่าสถาบันราชภัฏได้ตระหนักถึงการผลิตครูในเชิงปริมาณให้ลดลง แต่มุ่งพัฒนาคุณภาพของครูให้เป็นผู้รอบรู้ มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอน ถ่ายทอดความรู้ มีคุณธรรมจริยธรรม อีกทั้งมีจิตสำนึกในความเป็นครูให้สอดคล้องเหมาะสมกับการใช้ครูในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

ศิลปศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นสาขาวิชาเฉพาะที่ประกอบไปด้วยเนื้อหาทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติรวมกัน มีลักษณะพิเศษที่จำเป็นต้องนำทฤษฎีแห่งความรู้ไปทดลองปฏิบัติจริง โดยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการคิดสร้างสรรค์ และมีประสบการณ์ ในการทำงาน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออกตามความรู้สึกรู้สึกนึกคิด และจินตนาการของตนเองอย่างกว้างขวาง รวมทั้งให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้สึกลบสนองทางสุนทรียศาสตร์ได้อีกด้วย จึงนับว่าศิลปศึกษาเป็นวิชาที่มีประโยชน์และคุณค่าต่อชีวิตและสังคม (ฉลอง สุนทรนนท์, 2530) ด้วยความสำคัญของวิชาศิลปศึกษาที่ช่วยพัฒนาจิตใจ ซึ่งจะนำไปสู่การแสดงออกในเชิงสร้างสรรค์สังคม ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของรากฐานทางวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการจึงได้บรรจุวิชาศิลปศึกษาเข้าไว้ในหลักสูตรทุกระดับ (ธนู แสงวงศ์, 2521)

ศิลปศึกษาเป็นโปรแกรมวิชาหนึ่งที่สถาบันราชภัฏ ได้เปิดสอนในหลักสูตร ระดับปริญญาตรี โดยมี วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถ ด้านการรับรู้ด้านทัศนศิลป์
2. เพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์
3. เพื่อเสริมสร้างผู้เรียนให้มีความซาบซึ้งในคุณค่าทางด้านทัศนศิลป์ทั้งทางตะวันออกและตะวันตก
4. เพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการวิเคราะห์ วิจัยและรู้ประวัติความเป็นมาของงานทัศนศิลป์
5. เพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการสอนศิลปะในระดับต่างๆ โดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษา
6. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนามรดกทางศิลปและวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ (กรมการฝึกหัดครู, 2536)

จากวัตถุประสงค์ดังกล่าว พบว่ามีจุดมุ่งหมายเพื่อผลิตบัณฑิตศิลปศึกษา ให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานทางด้านศิลปศึกษา สามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปสอนในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ตลอดจนเป็นผู้ที่สืบทอดและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมได้ ดังนั้นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่ง คือ อาจารย์ผู้สอนที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร จากผลการวิจัยของ มงคล แก้วพวงงาม (2528) พบว่า คุณสมบัติที่พึงประสงค์ของอาจารย์ด้านการสอนของมีความสำคัญที่สุดคือ สมรรถภาพการสอนของอาจารย์มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนสูง อาจารย์ศิลปศึกษาจึงจำเป็นต้องเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถต่อการวางรากฐานทางศิลปะ

ให้กับนักศึกษา จะเห็นได้ว่าการเรียนการสอนศิลปศึกษา จะบรรลุเป้าหมายของหลักสูตรหรือไม่ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับสมรรถภาพของครู ดังที่ วิรุณ ตั้งเจริญ (2526) ได้กล่าวว่า ศิลปศึกษาจะเกี่ยวข้องกันองค์ประกอบหลายประการ เช่นจิตวิทยาการเรียนการสอน สมรรถภาพของครูผู้สอน ความพร้อมของนักเรียน สื่อการสอนและสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการเรียนรู้ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการเรียนการสอน ศิลปศึกษาสมรรถภาพของครูเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งของการเรียนการสอน

Good (1973) ได้ให้ความหมายของสมรรถภาพว่า เป็นความสามารถของครูในการแสดงออกถึงความรู้ ทักษะ และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน และสามารถนำเอาวิธีการและความรู้ไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ที่ตนปฏิบัติอยู่ได้ ก่อให้เกิดการพัฒนาผู้เรียนทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ชมพันธ์ุ ฤกษ์ ฤณ อยุธยา (2519) และ Dold (1973) ได้กล่าวถึงความหมายของสมรรถภาพตรงกันว่า คือ ความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติของครูที่ช่วยให้นักเรียนได้มีการพัฒนาทั้งทางด้านเจตคติ ปัญญา อารมณ์ สังคม และร่างกาย ซึ่งสอดคล้องกับ ชูชาติ อารีจิตทรนุสรณ์ (2530) กล่าวว่า สมรรถภาพของครูเป็นความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ ทักษะและเจตคติ เพื่อให้ผู้เรียนมีการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์และสังคมสติปัญญา นอกจากนั้น Hall and Jones (1976) ได้กล่าวถึงสมรรถภาพของครูมีองค์ประกอบ 5 ประการ คือ สมรรถภาพทางด้านความรู้ สมรรถภาพทางด้านเจตคติ สมรรถภาพทางการปฏิบัติ สมรรถภาพทางด้านปฏิบัติที่จะเกิดผลต่อการเรียนรู้ และสมรรถภาพทางการศึกษาค้นคว้า นอกจากนี้ สาโรช บัวศรี (2513) กล่าวเพิ่มเติมว่า สมรรถภาพที่สำคัญของครูโดยทั่วไปที่สำคัญมี 4 ด้านคือ ด้านบุคลิกภาพ ด้านความรู้และวิชาการ ด้านทักษะ และการสอนและด้านเจตคติ

กล่าวโดยสรุปสมรรถภาพของครู หมายถึง ความสามารถ ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติ และคุณลักษณะของครูที่มีต่อการปฏิบัติงานการจัดการเรียนการสอน ให้บรรลุมุ่งหมายที่วางไว้

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น อาจารย์ศิลปศึกษาจำเป็นต้องมีความรู้ ความสามารถ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และงานอื่นที่สนับสนุนกับการศึกษา ทั้งนี้เพราะ คุณภาพและศักยภาพของอาจารย์จะเป็นตัวบ่งชี้เกี่ยวกับคุณภาพของการผลิตครูศิลปศึกษา (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2532) ด้วยเหตุนี้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาจึงคาดหวังไว้เป็นอย่างมาก โดยนักการศึกษา ได้กล่าวถึง คุณลักษณะและสมรรถภาพของอาจารย์ศิลปศึกษาไว้หลายท่านดังนี้ ผดุง พรหมมูล (2522) ได้กล่าวถึง สมรรถภาพที่พึงประสงค์ของอาจารย์ศิลปะ ควรมีความสามารถในแขนงศิลปศึกษาทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ สามารถปฏิบัติงานทางศิลปะได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความเข้าใจในหลักสูตรแต่ละระดับอย่างละเอียดลึกซึ้ง และทราบถึงจุดมุ่งหมายของหลักสูตรตลอดจน

ความมุ่งหมายรายวิชาศิลปศึกษาในระดับต่าง ๆ รวมทั้งเป็นนักพัฒนาหลักสูตรศิลปศึกษาด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ นิภาพรรณ กุลติลก (2530) กล่าวว่า อาจารย์ศิลปะควรเป็นผู้ที่มีความรู้ดี มีความสามารถในการสอน และจัดกิจกรรมศิลปศึกษาได้เป็นอย่างดี ใช้เทคนิควิธีการสอนที่จะนำความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปศึกษา สู่ผู้เรียนด้วยขบวนการที่เหมาะสม ติดตามผลการปฏิบัติงาน ประเมินและใช้เทคนิคการวัดผลที่ดีด้วย วินัย โสมดี (2529) กล่าวเพิ่มเติมว่า อาจารย์ศิลปศึกษาควรเป็นผู้ที่มีความรู้ในเนื้อหาวิชาศิลปศึกษาที่สอนอย่างแท้จริง มีความสนใจศึกษาดูงาน จากแหล่งวิชาการด้านศิลปะทั้งในประเทศ และต่างประเทศเพื่อศึกษาหาความรู้ใหม่ๆ ในรายวิชา ที่สอน นำความรู้มาถ่ายทอดให้แก่ผู้เรียนอย่างทันสมัยและทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน และ ชลอ พงษ์สามารถ (2526) กล่าวว่า อาจารย์ศิลปศึกษาจะต้องมีความกระตือรือร้นในการที่จะแสวงหา ความรู้เพิ่มเติม มีความคิดสร้างสรรค์ ยอมรับวิทยาการใหม่ๆ ใจกว้างมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

นอกจากนี้ อุบล ตูจันดา (2532) ได้กล่าวถึง บุคลิกภาพของอาจารย์ศิลปะว่าควร มีความกระตือรือร้น มีมนุษยสัมพันธ์ มีความเป็นกันเอง เห็นอกเห็นใจ มีความยุติธรรม ทันสมัย รู้จักค้นคว้าอยู่เสมอ รู้จักพัฒนาภิรยาทำทางด้านความรู้ มีความรู้ ความสามารถทางด้านศิลปะ รู้จักใช้อารมณ์ในทางที่เหมาะสม รู้จักกาลเทศะ และรู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ แสวงหาแนวทางใหม่ๆทางด้านศิลปะ ยอมรับฟังคำติชมและคำวิจารณ์ของผู้อื่นๆ และปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ มีความประพฤติ แต่งกายดีและกิริยาทำทางดี และ บังอร จันคำ (2533) ได้กล่าวสอดคล้องกันว่า ควรมีความสุขแข็งแรงรูปร่างหน้าตาดี แต่งกายสวยงามทันสมัย และเหมาะสม เสียงดังฟังชัดมีท่วงทำนองการพูดที่ดี มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มีอารมณ์ขัน มีจิตใจเมตตากรุณา มีความกระตือรือร้น หมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม มีความยุติธรรมเข้าใจจิตใจ ของผู้อื่น มีความประณีตเรียบร้อย นอกจากนี้ วินัย โสมดี (2528) กล่าวว่า การบริการวิชาการ ทางด้านศิลปศึกษาแก่สังคมนั้นเพื่อพัฒนาอาชีพ และการใช้ความรู้ทางศิลปะแก่ผู้สนใจทั่วไป ช่วยให้เกิดการเรียนการสอนอย่างมีเป้าหมายเกิดความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาวิชาที่สอน และ ความเป็นจริงของสังคมยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตามพบว่า สภาพความเป็นจริงนักศึกษาวิชาชีพครูที่จบออกไปยังไม่มี ความสามารถในการสอนเพียงพอ มีความรู้พื้นฐานอ่อนและไม่มีความศรัทธาในวิชาชีพครูอย่างจริงจัง ส่วนอาจารย์ที่สอนตามวิทยาลัยครูมีปัญหาเรื่องความศรัทธา อุদ্มการณ์ รวมทั้งขาดการพัฒนา ความรู้ความสามารถที่มีอยู่ให้ดีขึ้น รวมทั้งปัญหา การขาดการประสานงานจากวิทยาลัยครูต่างๆ ที่ต่างผลิตครูตามความพร้อมของตนเองฝ่ายเดียว ปัญหาเรื่อง การเรียน การสอนและหลักสูตรที่มีความ หลากหลายและการกำหนดจุดมุ่งหมายทางการศึกษาก็ต่างกัน ในการเรียนการสอนก็เป็นทฤษฎีมาก

กว่าปฏิบัติ และขาดความเข้าใจที่ตรงกัน และขาดความร่วมมือในการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู ปัญหาสุดท้ายก็คือ ปัญหาสถานภาพครูและวิชาชีพครูที่กำลังตกต่ำอยู่ในปัจจุบัน โดยไม่เป็นที่ยอมรับและเห็นความสำคัญเท่าควร (ปทีป เมธาคุณวุฒิ, 2530)

สำหรับปัญหาการเรียนการสอนศิลปศึกษาก็ก่อปัญหาต่างๆ เช่นเดียวกันจาก ผลสรุปการรายงานการสัมมนา เรื่องการเตรียมตัวเข้าสู่วิชาชีพครูศิลปศึกษาว่า ครูศิลปศึกษามักไม่มีความพร้อมในการเตรียมการสอน การเตรียมตัว และในการสอนมักใช้วิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า จากประสบการณ์ส่วนตัว ไม่มีบทบาทในการบริหารงานภายในโรงเรียน ไม่ทุ่มเทเวลาให้กับการสอนเท่าที่ควรเนื่องจากภาวะทางเศรษฐกิจของตัวครู (กลุ่มสัมมนาที่ 9, 2531) จากรายงานผลการประชุมสัมมนา เรื่องสถานะการศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย สรุปได้ว่า ผู้สอนขาดคุณลักษณะในด้านความรู้ทางวิชาการศิลปะที่มีประสิทธิภาพสูง (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2527) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ บรรลือ ขอรวมเดช (2533) พบว่า ปัญหาการเรียนศิลปะภาคปฏิบัติในระดับอุดมศึกษา ผู้สอนต้องสอนหลายวิชาในแต่ละภาคเรียน การบริหารงานงบประมาณที่ได้รับในแต่ละปี ไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานของภาควิชา รวมทั้งขาดตำราเรียน ขาดวัสดุอุปกรณ์และห้องเรียนศิลปะภาคปฏิบัติไม่เพียงพอต่อความต้องการ และวิชัย วงษ์ใหญ่ (2528) ได้กล่าวว่า ครูต้องการให้ผู้บริหารสนใจและสนับสนุนการเรียนการสอนอย่างจริงจังและจริงใจ โดยเฉพาะด้านงบประมาณสำหรับการจัดซื้อวัสดุและสื่อการเรียนการสอน และห้องปฏิบัติการศิลปะโดยตรง เช่นเดียวกับ วิณา มิ่งขวัญ (2530) พบว่า อาจารย์ศิลปศึกษา ยังมีความรู้และประสบการณ์ในสาขาวิชาเฉพาะไม่เพียงพอ ผู้สอนบางคนยังมีประสบการณ์ด้านการปฏิบัติงานน้อยเกินไป มีการศึกษาค้นคว้าทางด้านเนื้อหาและวิธีสอนไม่เพียงพอ และยังมี ความเข้าใจ เนื้อหาไม่ถูกต้อง สอดคล้องกับ มธุรา จึงอยู่สุข (2531) พบว่า นักศึกษาคาดหวังไว้ค่อนข้างสูงว่า อาจารย์ศิลปศึกษาต้องมีความรู้ ความสามารถสูง เป็นทั้งนักวิชาการและศิลปิน มีความตรงต่อเวลาและเอาใจใส่ในการสอน ในความเป็นจริงนั้น อาจารย์ศิลปศึกษามีภาระหน้าที่ ทั้งฝ่ายบริหารและปฏิบัติหน้าที่พิเศษที่เป็นงานบริการ ภาระเหล่านี้ทำให้อาจารย์ไม่มีเวลาในการเตรียมการสอน ศึกษาค้นคว้าวิชาการเพิ่มเติม อีกทั้งจัดทำเอกสารประกอบการสอนให้แก่ นักศึกษา

ดังนั้น สมรรถภาพในการปฏิบัติงานของอาจารย์ศิลปศึกษา ในสถาบันราชภัฏ จึงมีความสำคัญต่อกระบวนการการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ในการผลิตครูวิชาเอกศิลปศึกษา ในระดับต่างๆ ให้มีคุณภาพตามคุณค่าของวิชาศิลปศึกษา และมีผลต่อนักเรียนซึ่งเป็นกำลังของ ประเทศชาติในอนาคตย่อมมีคุณภาพตามคุณค่าของวิชาศิลปศึกษาไปด้วย เนื่องจากสมรรถภาพ

ในการปฏิบัติงานของอาจารย์ในสถาบันราชภัฏมีความสำคัญดังกล่าวมาแล้ว จึงจำเป็นที่จะมีการศึกษาว่า อาจารย์ศิลปศึกษามีสมรรถภาพในการปฏิบัติงานเป็นอย่างไร รวมทั้งสมรรถภาพที่เป็นจริงปัจจุบันมีสภาพใกล้เคียงกับสมรรถภาพที่คาดหวังมากน้อยเพียงใด ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสมรรถภาพของอาจารย์ศิลปศึกษา ในสถาบันราชภัฏตามการรับรู้ของผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษาวิชาเอกศิลปศึกษา ระดับปริญญาตรี เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถภาพของอาจารย์ศิลปศึกษา อันจะเป็นประโยชน์ต่อการผลิตครูสาขานี้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสมรรถภาพของอาจารย์ศิลปศึกษา ในด้านวิชาการ ด้านการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล บุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์ ด้านการศึกษาค้นคว้า และด้านการบริการและปฏิบัติหน้าที่พิเศษ ตามการรับรู้ของผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษาวิชาเอกศิลปศึกษา ในสถาบันราชภัฏ
2. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการรับรู้ของผู้บริหาร อาจารย์และนักศึกษาวิชาศิลปศึกษาเกี่ยวกับสมรรถภาพของอาจารย์ศิลปศึกษา ด้านวิชาการ ด้านการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล บุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์ ด้านการศึกษาค้นคว้า และด้านการบริการและปฏิบัติหน้าที่พิเศษ

สมมติฐานของการวิจัย

1. สมรรถภาพที่คาดหวังและสมรรถภาพที่เป็นจริงของอาจารย์ศิลปศึกษา ตามการรับรู้ของผู้บริหาร อาจารย์และนักศึกษา ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05
2. สมรรถภาพที่คาดหวังของอาจารย์ศิลปศึกษา ระหว่างการรับรู้ของผู้บริหาร อาจารย์และนักศึกษา ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05
3. สมรรถภาพที่เป็นจริงของอาจารย์ศิลปศึกษา ระหว่างการรับรู้ของผู้บริหาร อาจารย์และนักศึกษา ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาและเปรียบเทียบสมรรถภาพของอาจารย์ศิลปศึกษาทั้งตามที่คาดหวังและตามที่เป็นจริง ตามการรับรู้ของผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษาวิชาเอก

ศิลปศึกษาในสถาบันราชภัฏ ในด้านวิชาการ การสอน การวัดผลและประเมินผล บุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์ การศึกษาค้นคว้า และการบริการและปฏิบัติหน้าที่พิเศษ

2. การวิจัยครั้งนี้ครอบคลุมประชากรคือ ผู้บริหาร อาจารย์ศิลปศึกษาและนักศึกษา วิชาเอกศิลปศึกษา ในสถาบันราชภัฏที่เปิดสอนวิชาเอกศิลปศึกษา ระดับปริญญาตรี ประจำปีการศึกษา 2538 ได้แก่ สถาบันราชภัฏเชียงราย สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์ สถาบันราชภัฏมหาสารคาม สถาบันราชภัฏเลย สถาบันราชภัฏอุดรธานี สถาบันราชภัฏนครราชสีมา สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ สถาบันราชภัฏสุรินทร์ สถาบันราชภัฏรำไพพรรณี สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี สถาบันราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง และสถาบันราชภัฏสงขลา

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของผู้บริหาร อาจารย์และนักศึกษา เกี่ยวกับสมรรถภาพที่คาดหวังและสมรรถภาพที่เป็นจริงของอาจารย์ศิลปศึกษา เป็นคำตอบที่ผู้ตอบแบบสอบถามได้พิจารณาอย่างดี และตอบด้วยความจริงใจ ถือเป็นข้อมูลที่ต้องการและเชื่อถือ

2. การตอบแบบสอบถามของผู้ตอบแบบสอบถาม ในวันเวลาและสถานที่ต่างกัน ไม่มีความแตกต่างกัน

คำจำกัดความในการวิจัย

สมรรถภาพที่คาดหวัง หมายถึง ความสามารถ ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติ และบุคลิกภาพของอาจารย์ศิลปศึกษาที่ควรจะมีหรือควรจะมีปฏิบัติ ในด้านวิชาการ การสอน การวัดผลและประเมินผล บุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์ การศึกษาค้นคว้า และการบริการและปฏิบัติหน้าที่พิเศษ

สมรรถภาพที่เป็นจริง หมายถึง ความสามารถ ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติ และบุคลิกภาพของอาจารย์ศิลปศึกษาที่ปรากฏอยู่จริงหรือปฏิบัติอยู่จริง ในด้านวิชาการ การสอน การวัดผลและประเมินผล บุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์ การศึกษาค้นคว้า และการบริการและปฏิบัติหน้าที่พิเศษ

การรับรู้ หมายถึง ความรู้สึก ความเข้าใจ การรับทราบ การยอมรับและการสังเกตเห็นของผู้บริหาร อาจารย์และนักศึกษาเกี่ยวกับสมรรถภาพของอาจารย์ผู้สอนศิลปศึกษา ด้านวิชาการ การสอน การวัดผลและประเมินผล บุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์ การศึกษาค้นคว้า และการบริการและปฏิบัติหน้าที่พิเศษ

ผู้บริหาร หมายถึง คณบดี รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และหัวหน้าภาควิชาศิลปศึกษา

อาจารย์ศิลปศึกษา หมายถึง อาจารย์ที่ปฏิบัติงานการสอนอยู่ในภาควิชาศิลปะศึกษาวិชาเอกศิลปศึกษา หมายถึง ผู้ที่กำลังศึกษาวิชาเอกศิลปศึกษาชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4

สถาบันราชภัฏ หมายถึง สถาบันการศึกษาที่เปิดสอนวิชาเอกศิลปศึกษาในระดับปริญญาตรี สังกัดสำนักงานเลขาธิการสภาสถาบันราชภัฏ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับสมรรถภาพของอาจารย์ศิลปศึกษา ในสถาบันราชภัฏ ด้านวิชาการ การสอน การวัดผลและประเมินผล บุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์ การศึกษาค้นคว้า และการบริการและปฏิบัติหน้าที่พิเศษ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงสมรรถภาพของอาจารย์ศิลปศึกษา
2. เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนนโยบาย อบรม สัมมนา เพื่อเพิ่มพูนสมรรถภาพของอาจารย์ศิลปศึกษาในสถาบันราชภัฏ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย